

OILAVIY TARBIYA SHAROITIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EMOTSIONAL BARQARORLIKNI SHAKLLANTIRISH: MUSIQA TERAPIYASINING AHAMIYATI

Turdiyeva Muhayyo Soxibjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
“Pedagogika va psixologiya” kafedrasi o‘qituvchisi
Saidova Mushtariybegim Ilhomjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
“Ijtimoiy va amaliy fanlar” fakulteti
“Tasviriy san’at va muxandislik grafikasi”
yo‘nalishi 2-bosqich 201-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19410841>

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi oilaviy tarbiya sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida bolalarning emotsional rivojlanishida oilaning roli, tarbiyaviy muhitning ahamiyati hamda musiqa terapiyasining pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, musiqaning bolalar ruhiyatiga ijobiy ta’siri, emotsional muvozanatni mustahkamlashdagi o‘rni va oilaviy tarbiya jarayonida undan foydalanish yo‘llari keng tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: emotsional barqarorlik, maktabgacha yosh, oilaviy tarbiya, musiqa terapiyasi, psixologik rivojlanish, pedagogik yondashuv.

Аннотация: В данной тезисе рассматриваются вопросы формирования эмоциональной устойчивости у детей дошкольного возраста в условиях семейного воспитания. В работе анализируется роль семьи в эмоциональном развитии ребенка, значение воспитательной среды, а также педагогические возможности музыкальной терапии. Особое внимание уделяется положительному влиянию музыки на психическое состояние детей и путям ее использования в процессе семейного воспитания.

Ключевые слова: эмоциональная устойчивость, дошкольный возраст, семейное воспитание, музыкальная терапия, психологическое развитие, педагогический подход.

Abstract: This thesis discusses the formation of emotional stability in preschool children in the conditions of family upbringing. The study analyzes the role of the family in the emotional development of children, the importance of the educational environment, and the pedagogical possibilities of music therapy. Particular attention is paid to the positive influence of music on children's psychological state and the ways of using it in the process of family education.

Keywords: emotional stability, preschool age, family upbringing, music therapy, psychological development, pedagogical approach.

Kirish. Maktabgacha yosh davri inson hayotidagi eng muhim va mas’uliyatli bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning shaxs sifatida shakllanishi, uning ruhiy jarayonlari, ijtimoiy xulq-atvori, emotsional holati va atrof-muhitga bo‘lgan munosabati shakllanib boradi. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, bolalarning emotsional rivojlanishi ularning keyingi hayot faoliyati, ijtimoiy moslashuvi hamda intellektual rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarda *emotsional barqarorlikni shakllantirish* masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Bolalarning emotsional barqarorligi, avvalo, *oilaviy tarbiya muhiti* bilan bevosita bog‘liqdir. Oila bolaning birinchi ijtimoiy muhitidir va u yerda bola mehr-muhabbat, e’tibor,

muloqot, hamdardlik kabi ijtimoiy-emotsional tajribalarni o’zlashtiradi. Agar oilada sog’lom psixologik muhit yaratilgan bo’lsa, ota-onalar tomonidan bolaga nisbatan mehr, qo’llab-quvvatlash va to’g’ri tarbiyaviy yondashuv mavjud bo’lsa, bola o’z his-tuyg’ularini boshqarishni, stressli vaziyatlarga moslashishni hamda boshqalar bilan ijobiy munosabat o’rnatishni o’rganadi. Aksincha, oiladagi ziddiyatlar, e’tiborsizlik yoki noto’g’ri tarbiya usullari bolaning emotsional holatiga salbiy ta’sir ko’rsatib, uning ruhiy beqarorligi, xavotir, qo’rquv yoki tajovuzkorlik kabi holatlarning paydo bo’lishiga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional rivojlanishini qo’llab-quvvatlashda *innovatsion pedagogik va psixologik metodlardan foydalanish* muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shunday samarali usullardan biri *musiqa terapiyasi* hisoblanadi. Musiqa inson ruhiyatiga kuchli ta’sir ko’rsatadigan san’at turi bo’lib, u emotsional holatni muvozanatlashtirish, ruhiy zo’riqishni kamaytirish, ijobiy kayfiyatni shakllantirish hamda shaxsning ichki kechinmalarini ifodalashga yordam beradi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqa tabiiy va qiziqarli faoliyat turi bo’lib, ularning emotsional dunyosini boyitadi, tasavvurini rivojlantiradi hamda psixologik barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Pedagogik va psixologik tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, musiqa terapiyasi elementlaridan foydalanish bolalarda ijobiy emotsiyalarni uyg’otadi, ularning o’zini erkin ifoda etishiga yordam beradi, qo’rquv va tashvish darajasini kamaytiradi. Shu bilan birga, musiqiy faoliyat jarayonida bola o’z his-tuyg’ularini anglashni va boshqarishni o’rganadi. Bu esa emotsional barqarorlikni shakllantirishda muhim omil bo’lib xizmat qiladi. Ayniqsa, musiqa terapiyasini *oilaviy tarbiya jarayonida qo’llash* bolalar bilan ota-onalar o’rtasidagi emotsional yaqinlikni kuchaytiradi hamda tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshiradi.

Asosiy qism. Maktabgacha yosh davri bolalarning psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bolaning shaxsiy xususiyatlari, his-tuyg’ularni anglash va ularni boshqarish qobiliyatlari shakllanib boradi. Emotsional barqarorlik esa bolaning turli vaziyatlarda o’z hissiyotlarini nazorat qila olishi, stress va qiyinchiliklarga moslashishi hamda atrofda insonlar bilan sog’lom munosabatlar o’rnatishida muhim omil hisoblanadi. Pedagogik tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, bolalarning emotsional rivojlanishi ularning intellektual rivojlanishi bilan ham uzviy bog’liq bo’lib, emotsional jihatdan barqaror bo’lgan bolalar ta’lim jarayonida faolroq va ijtimoiy jihatdan moslashuvchanroq bo’ladilar. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirish pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb vazifalaridan biri sifatida qaraladi[1].

Bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirish jarayonida oilaning tarbiyaviy ta’siri alohida ahamiyatga ega. Oila bolaning birinchi ijtimoiy muhiti bo’lib, unda bola o’zining dastlabki emotsional tajribalarini orttiradi. Oilada yaratilgan psixologik muhit, ota-onaning bolaga bo’lgan munosabati, mehr va e’tibor darajasi bolaning emotsional holatiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Agar oilada sog’lom psixologik muhit hukm sursa, bola o’zini xavfsiz va himoyalangan his qiladi, bu esa uning emotsional barqarorligini mustahkamlaydi. Aksincha, oiladagi ziddiyatlar, e’tiborsizlik yoki noto’g’ri tarbiya usullari bolaning ruhiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin. Shu sababli pedagogika fanida oilaviy tarbiyani to’g’ri tashkil etish bolalar shaxsining barkamol rivojlanishida muhim omil sifatida baholanadi[2].

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda bolalarning emotsional rivojlanishini qo’llab-quvvatlash uchun turli innovatsion metodlardan foydalanish tavsiya etiladi. Shunday samarali usullardan biri musiqa terapiyasi hisoblanadi. Musiqa inson ruhiyatiga kuchli ta’sir ko’rsatadigan san’at turi bo’lib, u emotsional holatni muvozanatlashtirish, ruhiy zo’riqishni kamaytirish va ijobiy kayfiyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqa orqali inson o’z ichki kechinmalarini ifoda etishi, hissiy zo’riqishlardan xalos bo’lishi hamda ruhiy yengillikni his qilishi mumkin. Ayniqsa,

maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqa tabiiy va qiziqarli faoliyat turi bo‘lib, ularning emotsional dunyosini boyitadi hamda ijodiy faolligini oshiradi[3].

Musiqa terapiyasining bolalar psixologiyasiga ta’siri ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda o‘rganilgan. Musiqa tinglash, qo‘shiq kuylash, ritmik harakatlar bajarish kabi faoliyatlar bolalarda ijobiy emotsiyalarni uyg‘otadi va ularning ruhiy holatini barqarorlashtirishga yordam beradi. Musiqa terapiyasi jarayonida bola o‘z his-tuyg‘ularini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo‘ladi, bu esa uning emotsional rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, musiqiy faoliyat bolalarda diqqat, xotira, tasavvur va ijodkorlik kabi psixik jarayonlarning rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Shu bois musiqa pedagogikasida bolalar bilan ishlashda musiqaning terapevtik imkoniyatlaridan keng foydalanish tavsiya etiladi[4].

Oilaviy tarbiya jarayonida musiqa terapiyasidan foydalanish bolalar bilan ota-onalar o‘rtasidagi emotsional yaqinlikni kuchaytiradi. Ota-onalarning bolalar bilan birgalikda qo‘shiq kuylashi, musiqiy o‘yinlar tashkil etishi yoki sokin musiqalarni tinglashi bolada ijobiy kayfiyat va ruhiy xotirjamlikni shakllantiradi. Bu jarayon bolalarning emotsional muvozanatini mustahkamlash bilan birga, ularning estetik didini rivojlantirishga ham yordam beradi. Shunday qilib, musiqa terapiyasidan oilaviy tarbiya jarayonida foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirishning samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi[5].

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yosh davri bolalarning emotsional rivojlanishida muhim bosqich bo‘lib, ushbu davrda emotsional barqarorlikni shakllantirish ularning kelajakdagi ijtimoiy moslashuvi va ruhiy salomatligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bolaning emotsional holati ko‘p jihatdan oilaviy tarbiya muhitiga bog‘liq bo‘lib, ota-onalarning mehr-muhabbati, e’tibori va to‘g‘ri tarbiyaviy yondashuvi bolaning o‘z his-tuyg‘ularini anglash hamda boshqarish qobiliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirishda musiqa terapiyasidan foydalanish samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Musiqa bolalarda ijobiy emotsiyalarni uyg‘otib, ruhiy muvozanatni mustahkamlaydi hamda ularning ijodiy va psixologik rivojlanishiga yordam beradi. Shu bois musiqa terapiyasi elementlarini oilaviy tarbiya jarayonida qo‘llash bolalarning emotsional barqarorligini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADBIYOTLAR

1. Nazarov Q. Pedagogika nazariyasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Yusupov E. Oila pedagogikasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
3. Mahmudov M. Pedagogika. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2019.
4. Kabalevskiy D.B. O muzikalnom vospitaniy detey. Moskva: Prosveshcheniye, 1981.
5. Bruscia K.E. Defining Music Therapy. Gilsum: Barcelona Publishers, 1998.